

טז:

תלוש ולבסוף חיברו.

א. יש לציין שמצינו כמה מילי שדנו בהם הפוסקים האם תלוש ולבסוף חיברו חשיב כתלוש או כמחובר ונפק"מ לכמה מילי.

ועיין בתוס' בשבועות (מב:) שכתבו שאם שאל בית ונשרף פטור משום שחשיב קרקע ואין לה תורת שמירה, מיהו עיי"ש בגר"א שהר"מ חולק וסבירא ליה שחשיב תלוש ויש בו חיובי שמירה.¹ ויל"ע במאי פליגי.

ב. ויש לדון לסוברים שקרקע לא נקנה בקנין חצר, האם בית נקנה בקנין חצר או שחשיב מחובר, וכן יש לדון לענין שכר שכיר, להך גיסא שבשכירות קרקע לא עובר בכל תלין, ועיין בקצוה"ח (סי' שלט) שכיון שהוי איסורא צריך להחמיר שיש בזה כל תלין.

ועיין ערוך השולחן (יו"ד סי' שה) שהסתפק לענין פדיון הבן שמהתורה אי אפשר ליתן קרקע ויש לעיין בתלוש ולבסוף חיברו האם כתלוש דמי או לא.

ויש לדון האם כל הנושאים האלו תלויים במחלוקת הפוסקים לענין שומרים, או שכל דבר הוי נידון בפנ"ע, ועיין בהערה הקודמת, וצ"ע.

שבתחילה נאסר להם בשר תאוה.

א. בפשוטו גדר האיסור לא היה איסור לאו אלא שכל מי שאכל בשר תאוה ביטל עשה להביא את זה לשלמים, ויש לדון בהא.

ועיין בתוס' ביבמות (עא:) שתמהו שהרי כל הילודים במדבר לא יכולים היו לאכול בקדשים, וכיצד אכלו בשר, ותי' תוס' שכיון שלא היו יכולים למול ממילא שרי להם בשר תאוה, וכמו צבי ואיל דמבואר בגמרא שכיון שאי אפשר להביאו לעזרה ממילא שרי לאכלו אף שהוא חולין.

מיהו עיי"ש בריטב"א שכתב (בחד תי") שאה"נ אותם אנשים לא אכלו בשר במדבר, ומשום שלא הותר לאכול בשר שאינו בשר שלמים, והם לא יאכלו לאכול בשר שלמים.

ב. ולא ידענא לשיטת תוס' האם ערל ששחט לעצמו יכול ישראל אחר לאכול את זה או לא, ויסוד הנושא האם עיקר האיסור היה על הגברא שאסור לו לאכול בשר חולין רק בשר קדשים, ולפי"ז דנים כל אדם לגופו, מיהו מצינו למימר שאין זה איסור על הגברא, ועיקר הדין היינו שכל בהמה ששוחטים אותה צריך לשחוט אותה לשלמים ולא לחולין, ולפי"ז כיון שהכא שרי לשחוט את זה לחולין [ומשום שלא הותר לו לאכול קדשים] א"כ ממילא שרי לכולם לאכול את זה, ועיין.

שבתחילה נאסר להם בשר תאוה.

א. עיין ברש"י שמבואר בדבריו שמי ששחט חולין בחוץ ענוש כרת באותה עשה, ועיין בתוס' שחולקים על רש"י.

ובדעת רש"י עיין בר"ן (בחדושי) שכתב וז"ל דמשום הכי אמר דשוחט שור או כשב או עז במחנה ענוש כרת אף על פי שלא הקדישן בפירוש דכל השוחט סתם כמקדישן בפ"י שאם לא כן למה הוא שוחט עכ"ל, ומבואר בדבריו שאף לשיטת רש"י אין חיוב כרת על שוחט חולין בחוץ, ורק שבסתמא כל אדם ששוחט בהמה שוחט את זה לשם קרבן.

ב. מיהו עיין ברמב"ן (עה"ת ויקרא פי"ז) שכתב וז"ל והקרוב בלשון הכתוב, כי מתחילה חייב כרת בכל שוחט בחוץ אפילו החולין והוא האיסור בבשר התאוה, ונתן הטעם בעבור שיקדישום לה' ויזרוק הכהן הדם על מזבח ה' ויקטיר עליו החלב. ואחרי כן הזהיר שלא יעשה מזבח לה' בחוץ ויקריב עליו השלמים הנזכרים או עולה עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ן שקודם שהותר להם בשר תאוה, היה חיוב כרת על כל אחד ששחט חולין, ומשום שדינו של החולין הנ"ל להיות מוקדש ולבוא לעזרה, ורק לאחר שהותר להם בשר תאוה האיסור רק על קדשים.

ג. ויש לציין שבלשון הרמב"ן נראה שעיקר האיסור בשחיטה ולא באכילה, וכן נראה קצת מהא דמייתי לה הש"ס מלשון מתני' ד"הכל שוחטין", ומשמע שהוי דין בשחיטה ועיין לעיל מש"כ בהא.

שבתחילה נאסר להם בשר תאוה וכו' ולבסוף מאי טעמא אישטרו דהוו מרחקי ממשכן.

א. בפשוטו אין נפק"מ לדינא בכוליה סוגיין, ומשום שהאידינא הותר לשחוט ולאכול בשר תאוה, ופשוט.

¹ ונפק"מ לענין "מעשה דבני ברק" באדם שהשאייל את דירתו לשבת, ובאותה העת נפל טיל על ביתו ותבע את השואל לשלם את כל הדירה, ומשום ששואל חייב באונסים [ואעפ"י שהמדינה משלמת מיהו אינה משלמת הכל, ותו שתלוי הדבר בביתו דלהרבה פוסקים לא פוטר הא את השומר], מיהו הך מילתא תליא בנידון הכא האם יש דיני שמירה בבית שהוי תלוש ולבסוף חיברו.

מיהו מצינו לכמה מרבתינו האחרונים שדנו דשמא כל ההיתר לאכול בשר תאוה בזה"ז היינו דוקא "כי ירחק" מיהו אם נמצא קרוב לירושלים אסור לו לאכול בשר תאוה וחייב להביא את זה לשלמים, והדברים מחודשים.

ועיין באור החיים הק' (דברים פי"ב פסוק כא) שכתב וז"ל כי ירחק גו'. בא להתיר מה שנאסר במדבר לאכול זולת זבחי שלמים, והטעים טעם ההיתר בנועם דבריו ואמר כי ירחק, לזה אמר ואכלת בשעריך ואין צורך להביאו למקדש, ופירוש ירחק כל שהוא עומד במקום רחוק, ומצינו שנחלקו רבותינו ז"ל (פסחים צ"ג ב) בפסוק ובדרך רחוקה יש אומרים מן המודיעים ולחוף, ויש אומרים מן פתח ירושלים, ויש אומרים מן פתח העזרה, ואפשר לומר שכל אדם ששוחט בפתח העזרה בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' שאינו יכול לזבוח אלא שלמים לה', מתי יבא לידי מקרא זה ואקיימו, ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' סח) שהביא את דבריו.

ועיין בחכמת מנוח (ביצה כ.) שכתב וז"ל שלמי נדבה שהתנדב ביום טוב ובירושלים לא היו רשאים לשחוט שום בהמה לחולין אלא לשלמים בבית המקדש משום שנא' כי ירחק ממך המקום וגו' כי ירחיב וגו' ודרז"ל ברחוק מקום אתה זובח חולין ולא בקירוב מקום כמו בהיותם במדבר. ואלו השלמים יכול לסמוך ולהקריב מהם ביום טוב כיון שלא ידע מאתמול שיצטרך להם.

וכדברי האור החיים והחכמת מנוח נראה באבן עזרא (ויקרא יז ב) והדברים מחודשים.

מיהו עיין ברמב"ן על התורה (דברים שם) דפשיטא ליה שהאידנא הותר האיסור הנ"ל לגמרי, ואף למי שדר בקירבת ירושלים.

ב. ולא ידענא מי שדר בסמיכות מקום לירושלים מיהו לא יכול לשחוט וכמו האידנא שנפסק שמקריבין אעפ"י שאין בית, מיהו אין ידינו תקיפה, ויש לעיין אי חשיב כמו ריחוק מקום שמוותר לשחוט בשר תאוה, או כמו קירוב מקום שאין היתר של בשר תאוה לאור החיים וש"פ שעמו, ועיין.

ולא ידענא האם הסמיכות מקום מתייחס לרגע השחיטה או לרגע האכילה, ונפק"מ באדם ששחט בריחוק מקום האם יכול לאכול בקירוב מקום או לא.

ג. ויש לציין למקנה (קידושין נז): שכתב שעיקר האיסור לשחוט חולין בעזרה יסודו משום בשר תאוה, ומשום שאף שהתירה התורה בשר תאוה מיהו כל זה בריחוק מקום [ואפילו סמוך למקדש] מיהו בתוך המקדש לא התירה תורה, וממילא נשאר האיסור של בשר תאוה וזה האיסור של חולין בעזרה עיי"ש, ולפי"ז נמצא שאף אי לא נימא כדברי האור החיים והחכמת מנוח שאסור בזה"ז לשחוט חולין סמוך למקדש, מיהו מ"מ קיים האיסור הזה בשוחט חולין בתוך המקדש, ואין זה איסור שלא נוהג לדורות.

יז.

שבתחילה הותר להם בשר נחירה משנכנסו לארץ נאסר להם בשר נחירה.

א. יש להסתפק בגדר ההיתר בבשר נחירה האם ענינו שבמדבר לא הצטוו כלל עם ישראל באיסור נבילה, וכמו קודם שניתנה תורה, או דלמא שאה"נ הצטוו ישראל באיסור נבילה, ורק שהתחדש "שנחירתן זוהי שחיטתן" ואף נחירה כשרה לשחיטה.

ונפק"מ מהא מה הדין בהמה שמתה מאליה האם שרי או לא, דאם לא נאמר פרשת שחיטה במדבר א"כ אף בהמה שמתה מאליה שריא, מיהו אם גדר הדין שנחירה חשיב שחיטה, א"כ דוקא נחירה שרי מיהו מתה מאליה מיתסר. [ומצינו כע"ז לענין עוף שכתבו הראשונים שאף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה מיהו נחירה בעי, ואם מת מאליו מיתסר מהתורה].

ב. ועיין ברע"א ובצל"ח שנקטו שכל ההיתר היה דוקא על נחירה, מיהו בהמה שמתה מאליה אסורה, מיהו עיין בקה"י (סי' ט) שדייק מדברי הרא"ש שאף בהמה שמתה מאליה שריא, ומשום שלא נאסרו ישראל כלל באיסור נבלות במדבר.

ועיין בר"מ (שחיטה פ"ד הי"ז) שכתב וז"ל כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נותרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות עיי"ש, ומשמעות לשונו נראה שבמדבר היו ישראל ככל האומות וממילא שרי להו אף בהמה שמתה מאליה.

כשהיו ישראל במדבר הותר להם בשר נחירה.

העולם מעיר דמבואר ברש"י עה"ת (פכ"ז פ"א) שיצחק אמר לעשו להשחית את הסכין לפני ששוחט, ומשום שיצחק שמר את כל התורה כולה, והעירו בעולם שהרי אף בני ישראל קודם שנכנסו לארץ לא היו מצווים באיסור נבלות, ומאי טעמא החמירו האבות יותר מעם ישראל קודם כניסתן לארץ.

[ויש לחדד הקושיא שכל מה שהאבות החמירו היינו שאעפ"י שלא ניתנה התורה אכתי שמרו את דיני התורה, מיהו הכא מדיני האיסור שלא נאסר קודם כניסת עם ישראל לארץ, ומאי טעמא האבות יחמירו בהא לפני הכניסה לארץ, וכמו שלא החמירו האבות בתרו"מ בחו"ל הכי נמי לא צריכים להחמיר בשחיטה קודם הכניסה של עם ישראל לארץ, ודו"ק].

כשהיו ישראל במדבר הותר להם בשר נחירה.

עיינן במ"ב (סי' תצד סק"ב) שכתב בטעם אכילת מאכלי חלב בחג השבועות וז"ל אני שמעתי עוד בשם גדול אחד שאמר טעם נכון לזה כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כ"א מאכלי חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה' ולנקר חוטי החלב והדם ... על כן בחרו מאכלי חלב עכ"ל.

וצ"ע טובא מש"כ המ"ב שהיו צריכים סכין בדוק, והרי אף בשר נחירה שרי להם במדבר, וק"ו שלא בעו לבדוק סכין, ועיינן.²

קדלי דחזירי.

א. עיינן בר"מ (פ"ח מהלכות מלכים ה"א) שכתב וז"ל חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ... מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן עכ"ל, ומבואר מדברי הר"מ שההיתר דוקא אם ירעב, מיהו בלא"ה לא שרי ליה.

וצ"ע טובא שכיון שהתירה תורה לאכול קדלי דחזירי בשעת מלחמה מאי טעמא רק אם ירעב שרי ליה.

ב. ובפשוטו מבואר בר"מ שעיקר ההיתר של קדלי דחזירי ענינו משום "שדיברה תורה כנגד יצר הרע" וחששה תורה שבמלחמה יאכלו ישראל נבלות וטרפות ומשום הכי התירה התורה לאכול מאכלות אסורות, וכן מבואר בר"מ בתשובת פאר הדור (סי' קלב) שההיתר של קדלי דחזירי ענינו כעין ההיתר של יפת תואר, וכן נראה בר"מ שכתב את ההלכה של קדלי דחזירי ביחד עם ההלכה של יפת תואר, ומשמע שתרויהו חד דינא ניהו.

ג. ועיינן ברמב"ן (דברים פ"י פ"ו) שכתב וז"ל ואין זה נכון, שלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש.

ומבואר ברמב"ן שההיתר אינו מפני רעבון לחוד, אלא שהקב"ה נתן להם את שלל אויביהם ואף התיר להם הא באכילה, ולהכי אין חילוק אם רעב או לא.

בהיתר של קדלי דחזירי.

א. לעיל הובא ששיטת הר"מ שההיתר של קדלי דחזירי אינו רק בשבע שכבשו את ארץ ישראל, אלא הוה היתר כללי בכל המלחמות של עם ישראל ששרי להו לאכול מאכלות אסורות.

וכדברי הר"מ מצינו נמי בחינוך (מצוה תקכז) שכתב וז"ל וכן מענין זה מה שאמרו גם כן דבין מלחמת רשות או מצוה מותר לחלוצי הצבא כשיכנסו בגבול הגוים והם רעבים ואין בידם צידה לאכול אוכלין אפילו מאכלות אסורים.

ועיינן במאירי שכתב וז"ל וכן לדורות כל זמן שהמלך נלחם אפי' מלחמת רשות כשיכנס חלוץ הצבא בגבול הגויים וישלם כל שבשעת הדחק כלומר שאינם מוצאים בכדי ספוקם מותרין בכל שימצאו שם אפי' יין נסך עכ"ל, ומבואר בהנך ראשונים שס"ל שההיתר של קדלי דחזירי הוה גם במלחמת הרשות.

מיהו עיינן ברמב"ן (דברים פ"ו) שחלק על הר"מ ונקט שההיתר היה דוקא לדור המדבר, מיהו לשאר הדורות לא הותר, ואף במלחמת מצוה.

ב. ובפשוטו הר"מ והרמב"ן לטעמיהו אזלי, ששיטת הר"מ [כמו שהובא בקטע הקודם] שההיתר רק כשאין לו מה יאכל, ומבואר שאין זה היתר בחפצא אלא כעין ההיתר של יפת תואר, ומשום הכי הוה היתר בכל המלחמות וכמו ההיתר של יפת תואר, מיהו הרמב"ן ס"ל שהיה היתר על החפצא והתורה התירה מאכלות אסורות ששללו מהעכו"ם ואפילו כשיש להם מה לאכול (וכמפורש להדיא ברמב"ן), ולפי"ז מצינן למימר שההיתר רק כשכנסו ישראל לארץ ולא בכל מלחמה.

קדלי דחזירי.

א. עיינן במשך חכמה (דברים פ"ו פ"א) שכתב וז"ל ובתים מלאים כל טוב. אפילו קדלי דחזירי הותר ... לכן מסיק "השמר לך", כי טבע הדברים האסורים שמתמטם את הלב, וכמש"כ "ונטמתם בם", ואפילו אם אוכלן בהיתר. ולכן יחלל שבת לחולה ולא יאכילנו נבילה, וכע"ז כתב בניצ"ב שם.

² ויש שתירצו שלשון הגמרא נראה שגדר הדין שהיה היתר על בשר נחירה, ולא שלא נאסר בשר נחירה אלא שהיה היתר על כך, וביארו בתראי שכיון שנאסר להם לשחוט שלא לשם שלמים [דהיינו בשר תאווה] ממילא הותר להם לנחור כדי שמי שלא יוכל להביא שלמים יוכל לאכול בשר, והוה היתר של התורה על בשר נחירה. וכה"ל הר"מ (שחיטה פ"ד הי"ז) שכתב וז"ל כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נוחרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות, ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים שנאמר איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו' למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה' וגו', אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר, ומשמע מדברי הר"מ שעיקר ההיתר לנחור ענינו משום שאם שוחט צריך להקריב את זה, ומשום הכי התירה התורה לנחור שזה פסול להקריבה, ולפי"ז ניחא הלשון "הותר להם בשר תאווה" ומשום שהיה כאן היתר בפנ"ע לנחירה ודו"ק.

ולפי"ז מצינן למימר שכל ההיתר של נחירה הוה רק אחרי שהוקם המשכן, שנאסרו בבשר תאווה והותרו בנחירה, מיהו מיד במתן תורה שאכתי לא הוקם המשכן לא נאסרו ישראל בבשר תאווה, וממילא לא הותר להם כלל נחירה, ומשום הכי היו צריכים לבדוק את הסכין.

ומקובל להוכיח מהכא שאף האוכל מאכלות אסורות בפיקו"נ ובאונס יש לו טמטום הלב, ומשום שהטמטום לא שייך כלל לאיסור, ואף כשאין איסור יש טמטום הלב.

ב. ובפשוטו יש ב' סוגיות חדא טמטום משום התכונה של המאכלות אסורות שיש בהם טבעים רעים הגורמים לטמטום הלב, וכעין הא דאמר הש"ס בכמה דוכתי שעכו"ם אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופיהו, והך מילתא מוכח ממש"כ הרמ"א (יו"ד פא) שלכתחילה לא ינוק קטן ממינקת עכו"ם, ומשום שכיון שאוכלת מאכלות אסורות חלבה מטמטם הלב, והנה התם ליכא כלל איסור לא לתניוק [שהרי לא אוכל כלל מאכלות אסורות אלא שותה חלב המותר בשתייה] ולא למינקת שהרי היא גויה, ואפ"ה מבואר שיש טבעים רעים במאכלות אסורות שעוברים לאדם.

[ונפק"מ לדינא לענין עירווי דם שלכתחילה לא יערה לעצמו דם מעכו"ם שאוכל מאכלות אסורות].

ופשוט שהך מילתא לא שייך כלל לאיסור והיתר, ואף בקדלי דחזירי איכא להך מילתא, מיהו יש לדון האם הטמטום הנ"ל קיים רק בחזירי וכדו' או גם בנבלות וטריפות, ופשטות הפוסקים שם (עיי' בדרכי תשובה ועוד) שאף בנבלות וטרפות איכא להא.³

ג. מיהו יש עוד טמטום הנוצר מהאיסור, והך מילתא ילפינן לה ביומא (לט). מקרא ד"ונטמתם בם" מכאן אמר רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם, ואעפ"י שהך מילתא קיים בכל האיסורים ולא רק במאכלות אסורות, מיהו במאכלות אסורות הטמטום יותר גדול, וכן כתב המסילת ישרים (פרק יא) עבירה מטמטמת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדיעה האמתית ורוח השכל שהקדוש - ברוך - הוא נותן לחסידים... והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיוון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו.

ונראה פשוט שהך מילתא ענינו משום האיסור, וכשליכא איסור ליכא טמטום.

ובהא מצינן לדון האם העובר עבירה באונס שחשיב עבירה יש לו טמטום, וכן העובר עבירה בפיקוח נפש האם יש לו טמטום, ונטיית הדברים שבפיקוח נפש לא חשיב כלל עבירה שהרי התורה התירה, מיהו באונס מ"מ עבר עבירה ויש לו טמטום.⁴

וידוע מש"כ המהר"ח או"ז שאעפ"י שבכל האיסורים שבתורה אם אונסים אדם יש לו למסור נפש, מיהו במאכלות אסורות יכול להחמיר ומשום שיש טמטום הלב במאכלות אסורות.

ד. ולענין קדלי דחזירי אי נימא כדברי הרמב"ן שהוי היתר גמור פשיטא שאין טמטום [משום האיסור] מיהו לדברי הר"מ שאין זה היתר גמור, והוי רק היתר משום דינא "דמוטב יאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות" ולכתחילה לא יאכל את זה, ויל"ע האם נחשב להיתר גמור וממילא אין טמטום, או דלמא שנחשב רק כעובר עבירה באונס ויש טמטום, ועיי'.

ה. ומ"מ הא מיהת פשוט שכל הך מילתא היינו רק לענין הטמטום מהאיסור, מיהו לענין הטמטום משום הטבע של מאכלות אסורות פשיטא שיש אף בקדלי דחזירי, שהרי הטמטום הנ"ל שייך לטבע של המאכלות אסורות, ולא שייך כלל לאיסור, וכדמוכח ממינקת וכמשנ"ת לעיל, וכלשון המשך חכמה "שטבע דברים האסורים שמטמטם את הלב" והיינו שהוי דבר טבעי, ופשיטא שאף בקדלי דחזירי יש טמטום הלב, ופשוט.

ו. והעולם דן לענין מאכל שהתבטל ברוב האם יש בו טמטום או לא, והנה לענין הטמטום משום האיסור נראה פשוט שליכא, ואף אם נימא שבפיקוח נפש יש טמטום משום שמ"מ הוי מעשה איסור, וחשיב אכילת איסור שמטמטמת, מיהו בביטול ברוב פקע מהדבר שם של אכילת איסור, ואין זה רק היתר על ההנהגה, ופשיטא שאין טמטום.

מיהו מ"מ לענין הטבע הרע של מאכלות אסורות שמטמטם את הלב, נראה פשוט שלא שייך בהא ביטול, שהרי זה דבר טבעי, וכמו שפשיטא שהך מילתא ד"אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופיהו" (לשון הש"ס בע"ז ובשבת) לא שייך בו ביטול ברוב, הכי נמי מאכלות אסו (לשון הש"ס בע"ז ובשבת) לא שייך בו ביטול ברוב, הכי נמי לענין הטבע הרע של מאכלות אסורות שמטמטם את הלב לא שייך ביטול ברוב, והדברים ברורים ללא צל של ספק.

ז. ומעתה מעירים העולם על המבואר בפוסקים שאם התערב מאכל אסור במאכל של היתר והתבטל ברוב אסור להחמיר לא לאכול, ויל"ע מאי טעמא לא מצי להחמיר לא לאכול משום הטמטום. [ומצינו לדון שהנך פוסקים פליגי וסבירא להו שאין טמטום משום הטבע הרע ודלא כמשנ"ת].

עוד יל"ע שהרי כידוע האידינא שותים חלב שמעורב בו חלב טריפה שאסור מהתורה, ומשום שכעשרים אחוז מהבהמות החולבות הם טריפות ורק שמתבטל חלב הטריפות בחלב הכשירות, וצ"ע דא"כ כיצד מצינו ידינו ורגלינו, ואטו כל ישראל שותים דבר שמטמטם את הלב, וצ"ע.⁵

³ והעולם מעיר דלכאורה אף בביטול ברוב איכא לטמטום הנ"ל, וא"כ כל שותה כוס חלב יש לו טמטום שהרי יש בזה ודאי חלב טריפה, ועיי'.

⁴ ושורש הנושא שיל"ע האם הכונה במה שאמרו עבירה מטמטמת לבו של אדם היינו מה שאדם עובר על ציווי הבורא, או שהמציאות של המעשה איסור מטמטם את לבו [ובלשון העולם האם העבר אמימרא דרחמנא מטמטם את לבו או המעשה הרע מטמטם את לבו] ואי נימא שהעבר אמימרא דרחמנא מטמטם את לבו, א"כ פשיטא שבפיקוח נפש ליכא טמטום, מיהו אם נימא שהמעשה רע מטמטם את לבו א"כ יש לדון שאף בפיקוח נפש איכא להא, ומשום שפיקוח נפש הוי דחויא ואכתי חשיב מעשה איסור, וממילא חשיב מעשה רע שיש לו טמטום.

⁵ ואי הוי מצינן למימר שבבהמה טהורה שהיא טריפה או נבילה וכן בחלב טריפה ליכא לטמטום הטבעי ויש רק את הטמטום משום האיסור נחא, מיהו במשך חכמה מבואר שאף בנבילה יש טמטום, ופשטות כונתו נראה משום הטבע הרע, ולא משום האיסור, וכן מבואר בדרכי תשובה (יו"ד סי' פא) בשם שו"ת בית דוד שהוכיח מההגהות אושרי שנכרית המינקת ישראל לא תאכל נבלות וטרפות, והנה התם ליכא איסור כלל, וע"כ שמ"מ יש טמטום הלב משום המציאות, ואעפ"י שאין כלל איסור, ולפי"ז לכאורה ה"ה בביטול ברוב, וצ"ע. [ויש דשחקו שהתם אין זה טמטום אלא טבע רע, מיהו לא הועילו מידי דאטו נימא שכל עם ישראל ח"ו יש להם טבע רע, ולא הנחת בן לאברהם אבינו שטבעו רחום וחנון, וצ"ע לומר כן].

בהיתר דקדלי דחזירי

- א. עיין בטורי אבן (ר"ה יג.) שתמה שמבואר שבז' שכבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר, וצ"ע מאי טעמא נתחייבו בחלה, והרי הותר להם אפילו מאכלות אסורות, ועיין ברש"ש שכתב שאה"נ היה מותר להם לאכול את החלה בטיבלה, מיהו מ"מ היה להם מצות הפרשה ונתניה לכהן.
- ב. מבואר בירושלמי שעם ישראל לא אכלו מצה בשנה ראשונה משום איסור חדש, ויל"ע שהרי אפילו קדלי דחזירי הותר להם, ומאי טעמא יהיה להם איסור לאכול חדש. [והעולם דן שבחדש יש גם ביטול עשה וכמבואר במנחות ה: והא לא הותר דאעפ"י שהותר מאכלות אסורות מיהו מ"מ יש ביטול עשה], ועיין בבית הלוי (ח"ג סי' נב) מה שתי' בהא.
- ג. והעולם מעיר שמבואר בכמה דוכתי (עיין עירובין יח:) שהותר במלחמה לאכול דמאי, וצ"ע שהרי במלחמה הותר אפילו מאכלות אסורות מדברי תורה ופשיטא שהותר דמאי שאינו אלא איסור דרבנן.
- ב. ובפשוטו יש לתרץ לפי דברי הר"מ שכל ההיתר דוקא ל"חלוצי המלחמה אם ירעב ולא ימצא מזון אחר", מיהו כשאדם בביתו ולא רעב אין לו את ההיתר הנ"ל, ומשום הכי אסור לו לאכול חלה וחדש ודמאי, מיהו לשיטת הרמב"ן שההיתר אף כשאינו רעב, ומשום שבז' שכבשו היה היתר על המאכלות אסורות ניהא.

בעי רבי ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ מהו.

- א. לא מבואר ספק הש"ס, וכיון שכבר באו לארץ ונאסר להם בשר נחור, מה לי שנחרו את זה קודם כניסתן לארץ.
- ובפשוטו (וכ"כ בקה"י סי' ט וברע"א) מספק"ל לש"ס האם מה שבמדבר הותר להם בשר נחירה ענינו שבמדבר אף נחירה חשיב שחיטה, וממילא אף כשבאו לארץ לא חזר ונאסר, שהרי כבר נשחט – ע"י נחירה, או דלמא שהתורה התירה להם במדבר לאכול נבלות, ולפי"ז כשבאו לארץ ממילא מיתסרי, ופשוט.
- ב. מיהו עיין ברא"ש (סי' כג) שכתב וז"ל בעי ר' ירמיה איברי בשר נחירה שהכניסו עמהם לארץ ישראל מהו. וקאי בתיקו. פירש רש"י דרוש וקבל שכר הוא דצריכין אנו לעמוד על האמת אף על פי שכבר עבר, ולא נהירא לי... אלא דנפקא מינה בבעיא זו לאדם שאסר עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכשהגיע הזמן היה לו מאותו המין ושהיה אוכל והולך עד שהגיע הזמן אם מותר לאכול מה שנתותר בידו. אי נמי כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחד כמו שאסרו גבינות העובדי כוכבים ושלקות וכיוצא בהן אם אסור מה שיש לו ממנו מאותו המין ביד ישראל עכ"ל.
- ומבואר מדברי הרא"ש שאין ספק הש"ס בגדר ההיתר של נחירה במדבר, אלא הוי ספק כללי בדין איסור שחל האם אוסר גם את הדבר שכבר קיים או לא.
- ג. וצ"ע מה הצד להיתר, וכיון שיש איסור לאכול בשר נחורה מה לי שנחרו קודם האיסור, וכן צ"ע לענין דברי הרא"ש לענין גבינות של עכו"ם, ועיין בקה"י שתמה כן, וצ"ע.

השתא דבר טמא אשתרי להו בשר נחירה מבעיא.

צ"ע טובא לדברי הר"מ [שהובא לעיל] שכל ההיתר של "קדלי דחזירי" הוי דוקא לחלוצי צבא, בשעת הלחמה, כשהם רעבים, ואין להם מה לאכול, ואף ככהאי גונא אינו לכתחילה "ולא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע", וצ"ע דא"כ שפיר מספקא לן מה הדין אברי נחירה האם מותר לאכול לכתחילה ובכל אופן, וצ"ע.

בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה.

עיין בב"ח (יו"ד סי' ו) שכתב שסדר זה דוקא הוא, וצור קודם לזכוכית, וזכוכית קודם לקרומית של קנה.

ועיין בתב"ש (שם סק"א) שהביא ראי' להב"ח דהיכי דתנא כמה דברים הסדר הוא דוקא וראשון ראשון נקט, מהא דאמרי בפסחים (דף ל"ט ע"א) לגבי מרור, שמדהקדים ושנה חזרת לפני שאר מינים, יש לכתחילה לקחת חזרת ועי"ש מה שדחה.

יז:

דקאים ארישא דסכינא.

כפי העולה מסוגיין כשאנו קאי ארישא דסכינא פסול ואף בדיעבד, ומשום שחורפא דסכינא מחליש ואידך בזע, וכ"כ ברמ"א (יו"ד סי' יח סעי' ד) והוסיף הרמ"א שאנחנו לא בקיאים מה חשיב מורשא דסכינא ולהכי בכל גונא פסול.

מיהו עיין ברשב"א שחלק על רש"י ופירש הגמרא באופ"א עי"ש, ולפי"ז אין חילוק בין קימא ארישא דסכינא לבין אי קיימא בשאר הסכין ובכל גונא השחיטה כשרה, וכן סתם השו"ע (שם) שאם הוליק ולא הביא כשר, ולא חילק בין אם קיימא ארישא דסכינא לבין אי קיימא בשאר הסכין.

פגימת עצם בפסח.

- א. משמע שיש איסור של שבירת עצם בפסח אף כשפוגם את העצם, ועדיין העצם מחוברת, ועיין ברש"ש שכתב שהוא חידוש שלא נזכר בגמרא בשום דוכתא שיש איסור לפגום בפסח.
- ב. והעולם מעיר מדברי הגמרא (לעיל יא): שאם חותך את העצם ואכתי נשארת מחוברת ליכא איסור של פגימת עצם בפסח, וצ"ע מאי טעמא הכא יש איסור של פגימה, ועיין ברש"ש מש"כ בהא.
- ובפשוטו הביאור שהתם לא נחתך מידי מהעצם, וכל העצם קיימת, ורק שחצויה לשנים, מיהו הכא איירי בגונא שנחסר מהעצם כשיעור חגירת הציפורן ומשום הכי יש בזה איסור.

שלש פגימות הן וכו' וכולם פגימתן כדי חגירת הציפורן.

לא ידענא האם השיעור של חגירת הציפורן הוי שיעור מסברת חז"ל, או דלמא שהוי בכלל שיעורים שהלכה למשה מסיני.
 וייל"ע האם לענין קרבן פסח יש איסור של חצי שיעור לחגור פחות מחגירת הציפורן או שלא נחשב כלל כפגום, וממילא ליכא בהא איסור, ושמא תליא במשנ"ת לדון האם הוי סברת חז"ל או בכלל שיעורים שהלכה למשה מסיני.

שלש פגימות הן וכו'.

- א. הנה ההלכות הנ"ל לא שייכי חד להדדי, ורק שבכולם בעינן שיהיה שלם, ואמרינן שהשיעור של שלם שהוא פחות מכדי חגירת הציפורן. [ויש לדון דלכאורה לענין סכין לא דנים כלל מה חשיב שלם, אלא האם קורע או חותך, ועיין].
 ולכאורה מבואר הכא כלל לכל התורה שהיכא שבעינן שלם אם נחסר פחות מכדי חגירת הציפורן חשיב שלם.
- ב. ועיין באו"ח (סי' קפג) שמבואר בשו"ע שכוס של ברכה צריך להיות שלם, ועי"ש באליה רבה שכתב שאפילו אם נפגם מעט פסול, והשיעור כדי חגירת הציפורן (ועי"ש).
- ועיין באו"ח (סי' תרמה סעי' ג) שמבואר שאם נחלק העלה קצת פסול ללולב, ועי"ש בט"ז שדן בשיעור הפגם האם השיעור כחגירת הציפורן או טפי מהא עי"ש, וכתב שמכך שלא מנה התנא חוץ מהנך ג' מילי גם לולב, משמע שהתם אין השיעור כחגירת הציפורן עי"ש.
- ועיין באו"ח (סי' לב סעי' לט) שמבואר שריבוע התפילין צריך להיות שלם, וכתב שם הביאור הלכה (ד"ה נתקלקל) שהשיעור הוא כדי חגירת הציפורן ובפחות מהא חשיב שלם. [ועיין שבט הלוי ח"ג סי' ב שהשיעור הוא מ"מ אחד].

כדי חגירת הציפורן.

- הראשונים תמהו שהרי השיעור של חגירת הציפורן הוי שיעור גדול טפי בהרבה מהשיעורים המבוארים לעיל, ולעיל בדיק לה הש"ס בבישורא או במיא, שהוי שיעור קטן בהרבה מהא.
- ועיין ברמב"ן וברשב"א שהעירו כן, וכתבו שהרי"ף סבר שפליגי אמוראי, והך מ"ד דס"ל שהשיעור הוא חגירת הציפורן לא ס"ל שצריך לבדוק את זה בטופרא ובישורא, ומשום שהשיעור של נקב הרבה יותר גדול, והכי ס"ל לרי"ף ומשום הכי השמיט הרי"ף את כל הבדיקות המבוארות לעיל.
- מיהו יש ראשונים שכתבו שאה"נ לא פליגי אמוראי, ובדיעבד השיעור הוא כדי חגירת הציפורן, מיהו לכתחילה השיעור הוא הרבה יותר קטן, ומשום הכי בודקים את הסכין בטופרא ובמיא ובשימשא.

שלש פגימות הן וכו'.

- בפשוטו הנושא לענין מזבח היינו מה חשיב שלם, מיהו לענין בכור הוי נושא מה חשיב מום, וכן לענין קדשים, ולענין פסח הנושא מה חשיב שלם ולא שבור, וצ"ע מאי שייטא דחד לאידך.
- ומשמע שהשיעור הנ"ל אינו שיעור לא בשלם ולא בשבור, אלא הוי שיעור ברמה של דבר הניכר לבני אדם, ושיעור שלא אמרינן ש"לא ניתנה תורה למלאכי השרת", ודו"ק.

גן הדסים

חבורת הלכה
"עטרת שמואל ולאח"
 לע"נ הג"ק שמואל ולאח ח"ינר ז"ל
 והנהיג עטרת לימוד וז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"

ברכפלד

חבורת מסכתות ש"ס
"תורת מאיר"
 לע"נ הרב ר' מאיר ברוך ז"ל

חבורת דף היומי
"תורה שלימה"
 לע"נ הרב ר' שלמה ז"ל
 ונחם נחל כשר ז"ל

קריית ספר

חבורת הלכה
"תורת שלמה זלמן"
 לע"נ הג"ק ר' שלמה זלמן ז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"
 חבורת דף היומי בהלכה
"חזון יקותיאל"
 לע"נ הרב ר' יקותיאל ז"ל

חבורת מסכתות הש"ס
"עליית אליהו"
 לע"נ הג"ק אליהו ז"ל
 ג' תמוז ה'תש"ב

חבורת
ליב הפך
 כבוד הרב
 קהילת קצות החושן

יח.

השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה וכו'.

א. עיין ברש"י (לקמן יט. ד"ה אנא) וכן ברשב"א (לקמן ל: ד"ה החליד) וכן מצינו בעוד ראשונים שנקטו שהמחלוקת הוא האם לענין שחיטה אמרינן רובו ככולו, ושיטת רבי יוסי ברבי יהודה שאמרינן לענין שחיטה רובו ככולו, ואחרי שנשחטו רוב הסימנים הותרה הבהמה באכילה, וממילא לא איכפת לן כלל אם יגרים או לא, מיהו רבנן ס"ל שלא אמרינן לענין שחיטה רובו ככולו, וכל זמן שלא גמר לשחוט את הבהמה עדיין לא הותרה באכילה וממילא אם הגרים פסל את השחיטה והבהמה פסולה.

ולא מבואר טעמם של רבנן ומאי טעמא לענין שחיטה לא אמרינן רובו ככולו וככל התורה כולו, ובמאי פליגי על רבי יוסי ברבי יהודה, והאם מחלוקתם בסברא או שמחלוקתם מה נאמר בהלכה למשה מסיני של שחיטה.

ב. מיהו יש שנקטו שאף רבנן מודו לדינא דרובו ככולו, ואפשר לשחוט את רוב הסימן, מהו מ"מ אם שחט הכל והגרים מיפסל, ומשום שמ"מ בכלל השחיטה ניהו, ועיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' שז) שנראה בו כן, ועיין לשון רש"י שכתב בטעמם של רבנן הואיל וגמרו פסול, ודייקו החת"ס והראש יוסף בדעת רש"י כדעת הרשב"א שאה"נ מודו רבנן לדינא דרובו ככולו מיהו מ"מ אם גמר בפסול מיפסל.

ולפי"ז לכאורה אין זה מחלוקת דוקא לענין הגרמה וה"ה דאיכא להך מחלוקת לענין שאר הפסולים שיש בשחיטה [כשהיה וחלדה] ועיין לקמן (לב). דשו"ט השי"ס מה הדין שהייה במיעוט בתרא, ואכמ"ל.

ג. ויש להסתפק להך גיטא האם מחלוקת רבי יוסי ברבי יהודה ורבנן הוי דוקא לענין הפסולים, ופליגי האם הפסולים שיש בשחיטה קיימים גם אחרי שכבר נשחט הרוב, או שישוד המחלוקת שלהם האם כששחט את הכל חל היתר רק אחרי שנשחט הכל, ומשום שאעפ"י שברובו סגי, מיהו אם גמר את המעשה לא חל היתר לפני סיום המעשה שחיטה [ויסוד הסברא שהמעשה שחיטה מתיר, וכל שלא נשלם המעשה לא חל ההיתר].

ונפק"מ האם מותר לאכול מבהמה אחרי שנשחט רובה כשעדיין בדעתו לשחוט את כולה, ויש לדון דתליא במחלוקת רבי יוסי ברבי יהודה ורבנן, ועיין בחמדת שלמה (יו"ד) שדן בהא, ועיין לעיל (ח:) שמשמע שההיתר של השחיטה חל מיד, ולא רק אחרי שגמר לשחוט, ועיין.

יח:

העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס וכו'.

א. לא ידענא מה הנושא בסוגיא, ומה שורש הנושא האם מהני כובע, ושיפוי כובע, פגע בחיטי, חודא דכובעא, ובפשוטו פליגי מה נחשב צואר שיהיה כשר לשחיטה.

מיהו עיין במלחמות (סוף פרק הזרוע) שכתב שרחב"א ס"ל שלא נאמר כלל הלכה היכן לשחוט וכל ששם צואר עליו כשר לשחיטה, מיהו רבנן ס"ל שנאמר הלכה למשה מסיני היכן הוא מקום השחיטה, ומשום הכי אף שהכל נחשב צואר, ואפילו השיפוי כובע, מיהו מ"מ נאמר הלכה היכן לשחוט.

ב. ולכאורה עולה נפק"מ מדברי הרמב"ן לענין נחירה שבעיא מהצואר שלכו"ע אפשר לנחור גם בכובע ובשיפוי כובע ולא תלוי הא במחלוקת רחב"א ורבנן, ומשום שלא פליגי היכן הוא הצואר, ורק שפליגי האם נאמר הללמ"ס היכן לשחוט, ולפי"ז לענין נחירה שלא נאמר הללמ"ס הכל כשר לנחירה.

ונפק"מ לעכו"ם להך גיטא דשרי ליה רק בהמה שנחרו אותה ולא בהמה שמתה מאליה שלכו"ע אפשר לנחור בכובע ובשיפוי כובע, ומשום שהוי בכלל הצואר, וכן נפק"מ בעם ישראל שאכלו נחורות במדבר שלכו"ע יכולים לנחור בכובע ובשיפוי כובע, וכן בעוף למ"ד אין שחיטה לעוף מהתורה וסגי בנחירה, שלכו"ע מצינן לנחור בכובע ובשיפוי כובע ולא תלוי במחלוקת בסוגיא.

יט.

הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי.

עיין ברש"י (בע"ב) שמבואר בדבריו שאליבא דרחב"א לא פליגי רב הונא ורב יהודה, וליכא נפק"מ במחלוקתם בדין מוגרמת, וצ"ע טובא שהרי רחב"א חידש שמקום השחיטה הוי גם בכובע, ומהיכ"ת שיסבור רחב"א שאף בטבעות הקטנות שאינם מקיפות את כל הקנה אלא את רובו יוכשר, ומה שייטא דהך פלוגתא להך פלוגתא.

⁶ ובביאור הצד הנ"ל רגילים לבאר דס"ל לרבנן שהפסולים שיש בשחיטה הוי פסולים במעשה, ואין זה שחיתוך בשהיה או בחלדה לא מהני, אלא שהוא פוסל, וכיון שהכי ניהו ממילא כל המעשה חל עליו שם של מעשה בפסול ופסול. ועיין באמרי משה (סי' ג אות ב) שהסתפק האם השוחט בפסול וכגון בשהיה אמרינן שהחלק ששחט בשהיה פסול – וממילא כאילו לא עשה את אותו חלק, או דלמא שחל פסול על כל המעשה, והוכיח מהא דפוסל כשהגרים בסוף שחל פסול על כל המעשה, ודר"ק.

ועיין בפלתי (יו"ד סי' כ סק"א) שתמה כן, ותי' שעיקר החסרון של הטבעות למטה כיון שאינם מקיפות את כל הקנה, ואף משיפוי כובע ולמעלה לא מקיף את כל קנה, וכיון שאכשר רחב"א משיפוי כובע ולמעלה ממילא מוכרח מיניה שלא בעינן מידי שמקיף את כל הקנה, וממילא אף שאר טבעות כשרות לשחיטה.

ובעולם מבאר (עיין בספר שחיטת חולין) באופ"א עפמשנ"ת לעיל מדברי הרמב"ן (מלחמות סו"פ הזרוע) שעיקר מחלוקת רחב"א ורבנן האם כל מה שצואר כשר לשחיטה, או שהתורה קבעה מקום מסויים לשחיטה – דהיינו הקנה, דלרחב"א כל הצואר כשר, מיהו לרבנן התורה קבעה מקום מסויים דהיינו הקנה, ולפי"ז ניחא דלרחב"א כיון שכל הצואר כשר לשחיטה ממילא ה"ה ששאר הטבעות יהיו כשרות לשחיטה, ורק לרבנן שהתורה הצריכה דוקא קנה בהא יש לדון האם שאר הטבעות שאינם מקיפות את כל הקנה חשיבי קנה או לא.

יט:

השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה.

עיין ברש"י שכתב ששרי לכתחילה לשחוט מהצדדים, ומש"כ לשון דיעבד אגב סיפא דמתני' עיי"ש.

מיהו עיין בתוס' שכתבו דהוי רק דיעבד ומשום גזירה עיי"ש, מיהו עיין בר"ן שכתב שלכתחילה אסור לשחוט מהצדדים, ומשום צער בעלי חיים, ומשום שהבהמה מצטערת יותר כששוחט מהצדדים.

איכא דאמרי אף מחזיר.

עיין ברש"י שכתב וז"ל מצותו למלוך שדרה ומפרקת תחילה עד שמגיע לסימנין, ואם החזיר סימנין ומלקן לבדן אף זו היא מצותה עכ"ל, ומשמע ברש"י שלכתחילה עדיף שלא להחזיר סימנין, אלא למלוך גם את השדרה והמפרקת, ורק בדיעבד אם החזיר את הסימנין ומלק בלא השדרה והמפרקת כשרה.

ועיין ברמב"ן שמבואר בו כדברי רש"י שלהך גיסא לכתחילה בעינן למלוך גם את השדרה והמפרקת, ורק שאין זה מעכב ואם מלק רק הסימנין בדיעבד יצא, מיהו עיין בשטמ"ק שכתב שבר"ן נראה שלכתחילה בעינן להחזיר, וכן משמע ברשב"א שלכתחילה בעינן להחזיר ורק שבדיעבד כשר גם כשלא החזיר.

ואיכא דאמרי מחזיר דוקא.

לא מבואר בגמרא מאי טעמא להך לישנא אם לא החזיר סימנין פסול ואף בדיעבד.

ועיין ברמב"ן (לקמן בע"א) שכתב שהחסרון משום שנעשית טריפה קודם מליקה, מיהו עיין ברש"י שכתב וז"ל ואם לא החזיר אלא חתך השדרה פסולה עכ"ל, ועיין בנאות יעקב (סי' ו בריש הסימן) שדייק מרש"י שאין זה רק משום שנעשית טריפה, אלא שאין זה כלל צורת מליקה, והנפק"מ שחשיב נבלה [שהרי לא נמלקה כדין] ולא רק טריפה.

כ.

מאי לאו למעוטי מחזיר סימנין לאחורי העורף דלא.

צ"ע טעמא דמילתא, ומאי טעמא יפסל כשהחזיר סימנין, והרי מ"מ מלק כדינו.

ועיין ברמב"ן שכתב וז"ל משום דרחמנא אמר ממול ערפו ואם החזיר הסימנין לא ממול עורף הוא דסימנין איקרו צואר ועוד כדרכו בעינן עכ"ל.

לא למעוטי שן וצפורן דלא.

א. עיין ברש"י (בפירוש קמא) שפירש ששן וצפורן מחוברים כשרים למליקה, ומשום שמליקה דינה במחובר, מיהו פסולים לשחיטה משום שבשחיטה בעינן תלוש ולא מחובר.

ועיין בתוס' שתמהו כיצד שן כשר למליקה והרי בעינן יד ימין, ותי' תוס' [בחד תי'] שאין דין יד ימין, ורק ששמאל פסול למליקה, ועיין קוב"ש (פסחים אות טז).

ומבואר מתוס' לכאורה שאין גדר הדין שכשרות של עבודה הוי רק ביד ימין, אלא שיש פסול ביד שמאל, ולהכי כל שאינו שמאל ממילא כשר לעבודה. [ומשמע בתוס' ששמאל אין זה חסרון כשרות אלא פסול, ודו"ק, ונפק"מ לעשה עבודה ביד ימין וביד שמאל האם נפסל, ועיין בתוספתא פ"א דמנחות שקיבל בימין ושמאל כאחד פסול, ועיין].

גן הדסים

ברכפלד

קריית ספר

<p>חבורת הלכה "עטרת שמואל ולאח" <small>לע"נ ה"ג שמואל ולאח ולי"גו ר"ד והתורה שמואל לי"גו ר"ד</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים"</p>	<p>חבורת מסכתות ש"ס "תורת מאיר" <small>לע"נ הרה"ח ר' מאיר גורן זצ"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "תורה שלימה" <small>לע"נ הרה"ח ר' יצחק ז"ל נפטר בשנת תש"ז</small></p>	<p>חבורת הלכה "תורת שלמה זלמן" <small>לע"נ הרה"ח ר' שלמה זלמן ז"ל</small></p>	<p>חבורת דף היומי "חבורת השותפים" "חזון יקותיאל" <small>לע"נ הרה"ח ר' יקותיאל ז"ל</small></p>	<p>חבורת מסכתות הש"ס "עליית אליהו" <small>לע"נ הרה"ח ר' אליהו ז"ל נפטר בשנת תש"ז</small></p>	<p>חבורת ליב חפץ <small>בית המדרש קהילת קצות החושן</small></p>
--	---	--	---	--	--	--	--

ב. ולפי"ז אפשר למלוך בכל האברים – למעט יד שמאל, ולכאורה לפי"ז יכול למלוך אף בצפורן של רגליו, ומשום שהעיקר שלא ימלוך ביד שמאל, ויל"ע האם אפשר למלוך ברגל שמאל, או שאף ברגל יש חסרון של שמאל, וכן יל"ע האם יכול למלוך בשן שמאלית או שאף בשן יש פסול של שמאל, ועיין.

לא למעוטי שן וצפורן דלא.

א. בפשוטו הכונה [לחד גיסא ברש"י] בשן שמחוברת לאדם, והטעם שפסולה משום שיש הלכה לשחוט בתלוש והכא חשיב מחובר.

מיהו עיין בשו"ע (יו"ד סי' ו) שמבואר שאף השוחט בשן שמחוברת לבהמה שחיטתו פסולה, וצ"ע טעמא דמילתא, והרי הבהמה נחשבת תלוש וממילא אף השן שלה חשיב תלוש, ולא דמי לאדם שחשיב כקרקע וממילא אף השן שלו נחשבת מחובר לקרקע, ועיין ברע"א שתמה כן.

ובפשוטו משמע לכאורה שאין גדר הפסול של מחובר שיש הלכה לשחוט במטלטלין ולא בקרקעות, אלא שיש פסול של מחובר, ומשום הכי אף שן של בהמה חשיב מחובר ופסול.

ב. והעולם מעיר שלעיל (טז): מבואר שסכין שלא מבטל ליה חשיב כתלוש, ולכאורה כל זה רק אם נימא שהכל תלוי האם חשיב קרקע או מטלטלין, מיהו למבואר שהכל תלוי האם חשיב מחובר או תלוש, א"כ אף שלא מבטל ליה מ"מ לא הוי תלוש אלא מחובר ומאי טעמא כשר לשחיטה, וי"ל.

ג. ולא ידענא מאי טעמא דוקא אם מחובר לבהמה פסול, ומאי טעמא לא נימא שאף אם מחובר לכלי גדול נחשב כמחובר ויפסל, ושמא אה"נ, וזו לא מסתברא כלל, וצ"ע.

אין עיקור סימנים בעוף.

עיין בר"ן שכתב שהטעם שהכשירו עיקור סימנים בעוף ואעפ"י ששאר הפסולים קיימים גם בעוף, ומשום שעיקור אינו מהלכות השחיטה אלא דין בעלמא, ומשום הכי אמרינן שבעוף לא נאמר הדין הנ"ל, משא"כ שאר דיני השחיטה [כחלדה דרסה וכו'] שהיו פסול בשחיטה, ומשום הכי אמרינן שאין חילוק בין עוף לבהמה.

מאי ראשו שיפוי ראשו כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים ואזל עד דמטא תתאי וכדרב הונא אמר רב אסי דאמר רב הונא אמר רב אסי הגרים שלישי ושחט שני שלישי פסולה.

א. עיין ברשב"א (תוה"ב כד) שהוכיח מהכא שקיי"ל כרב הונא שהגרים שלישי ושחט שני שלישי פסולה, מדסתים הש"ס דבכהאי גוונא פסול, מיהו עיין ברטב"א שכתב שלא שייך הכא למחלוקת לעיל ומשום "שעד כאן לא מכשורי אלא לפי שהגרמה הוא בצואר אבל הכא שהוא למעלה מן הצואר בשיפוי ראשו דברי הכל פסולה.

ועיין במאירי שכתב כהריטב"א וז"ל הגרים במליקה והתחיל בעורף ממש וכשהגרים שלישי חזר לו למקום מליקה ומלק שני שלישי יראה לי שאף לדעת המכשיר ענין זה בשחיטה מ"מ במליקה פסול על מקום מול עורף הקפידה תורה אלא שדבר זה יש לפקפק בו ומ"מ אחר שכתבנוה מצאנוה בהדיא בקצת חבורים שלחכמי נארבונוה עכ"ל.

ב. ויל"ע בסברתם ואם הטעם שכשר בשחיטה משום שאזלינן בתר הרוב והרוב היה בשחיטה, וכן נפקא חיותא בשחיטה (לשון הריטב"א), מאי טעמא יהיה חילוק בהא בין שחיטה למליקה, ועיין.⁷

כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים וכו'.

מבואר בגמרא שאף במליקה יש פסול של הגרמה, ותמהו הראשונים מאי שנא שאר הפסולים של השחיטה [כעיקור דרסה וחלדה] שלא נוהגים במליקה [וכדלקמן] מפסול הגרמה שנוהג במליקה.

ועיין בר"ן שכתב וז"ל ואעפ"י שחלדה ודרסה דפסלי בשחיטה לא פסלי במליקה אבל בהגרמה אינו כן דהתם מקום מליקה הכא לאו מקום מליקה עכ"ל, ועיין ברשב"א שכתב כע"ז וז"ל וטעמא דהגרמה שפסולה אפי' במליקה משום דמול ערפו אמר רחמנא וקמ"ל שמואל דכי היכי דבשחיטה התחלת מקום שאינו ראוי פסול אף על גב דעביד לבסוף רובא בשחיטה הכי נמי במליקה דפסול.

כ:

⁷ ובאמת שמשמעות הדברים שהגרמה אין זה שלא שחט במקום השחיטה וממילא פסול, אלא שיש איזה חפצא של פסול במה שהגרים, ולא רק שחסר בשחיטה כיון שלא שחט במקום השחיטה, ומעתה מצינו לדון דלענין הפסול הנ"ל יש חילוק אם הגרים למקום שחיטה או הגרים חוץ למקום השחיטה.

הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין בעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור.

א. לא מבואר בגמרא מה הדין שאר הפסולים שיש בשחיטה האם קיימים במליקה או לא, והנה לענין דרסה פשיטא שאין במליקה שהרי לכתחילה זה צורת המצוה של מליקה, מיהו לענין שאר פסולים [דהיינו חלדה שהיה והגרמה] לא מבואר בגמרא מה הדין.

ב. ועיין ברשב"א (בע"א) שכתב שאר ההלכות [דהיינו שהיה חלדה ודרסה] לא נוהג במליקה, מיהו הגרמה פסולה אפי' במליקה ומשום דמול ערפו אמר רחמנא, ולפי"ז דברי רמי בר יחזקאל שאין עיקור סימנין במליקה, אין זה דין דוקא בעיקור והוי כלל לכלל הפסולים שיש בשחיטה שאין במליקה.

ועיין בר"י מלוניל שכתב בטעמא דמילתא שאין עיקור סימנין במליקה וז"ל הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף לא אמרין אלא במליקה לפי שכיון שהותר במליקה דרסה כדאמרינן קוצץ ויורד וזהו מצותה הכי נמי אין נוהג בו עיקור והוא הדין לחלדה

וכי מתה עומד ומולק.

א. עיין ברשב"י שכתב שכונת השי"ס משום שעוף בסימן אחד מת, וממילא אין שום תוכן למליקת הסימן השני.

ותמהו הראשונים (עיין רמב"ן ורשב"א) שהרי מבואר במתני' שבהמה שנשחטו בה ב' סימנים אכתי לא חשיבא מתה [כ"ז שמפרסת] ואינה מטמאה טומאת נבלות, ומבואר שאכתי לא נחשבת מתה ומאי קשיא לשי"ס וכי מתה עומד ומולק.

ויש אחרונים (עיין אהיעזר יו"ד סי' ז) שתי' שס"ל לרשב"י שבעוף שאין לו חיות כ"כ בסימן אחד מת לגמרי, ורק לענין בהמה דנפיש חיותא לא מתה בסימנים, מיהו עיין בדבר אברהם (ח"א סי' ב) שתמה דבמתני' בטהרות (פ"א מ"ג) מבואר שאף לענין עוף ע"י סימן אחד מת.

ב. מיהו עיין במהרש"א שכתב שאף רש"י מודה שעוף לא מת בסימן אחד, ורק שכונת רש"י שאם שבר מפרקת וסימן אחד ודאי שמת, ומשום הכי אקשי השי"ס וכי מתה עומד ומולק.

וכי מתה עומד ומולק.

עיין ברשב"י (בד"ה הא קשיא לי) שכתב וז"ל וכן בכל השוחטין משנקב הוושט יש כאן מעשה טרפה וכי גמר שחיטתו מיתכשרא אם לא שהה שיעור שהייה עכ"ל, ומבואר ברשב"י שאף שנקובת הושט הוי טריפה, מיהו אם הוי חלק מהמעשה שחיטה הבהמה מותרת ואינה טריפה.

ועיין בקובץ שמועות (לגרא"ו) שכתב להסתפק וז"ל יש להסתפק אם הא דמיתכשרא הוא מכאן ולהבא, אבל קודם שגמר שחיטתו אה"נ שהיתה טריפה, או דנימא דהשתא דגמר שחיטתו איגלאי למפרע שלא היתה טריפה מעולם, ורק מעשה טריפה היה שם אבל לא היתה טריפה. ונ"מ לענין החלב שנחלב הימנה לאחר ששחט בה מיעוט סימנים קודם שגמר השחיטה אי הוי חלב של טריפה.

ועי"ש שהסיק דאה"נ מעיקרא היתה אסורה משום טריפה, ורק שלאחמ"כ פוקע ממנה שם טריפה, והחלב שנחלב בין תחילת השחיטה לסוף השחיטה פסול משום חלב טריפה, והוא חידוש גדול.

[והעולם דן לפי"ז בספק אם הבהמה היתה טריפה נימא שיש חזקת איסור, שהרי כשנחשטה ודאי שהיתה טריפה משום הנקב, וכל הספק האם יצאה מתורת טריפה או לא, וא"כ יש חזקת איסור שאכתי היא טריפה, ועיין].

כא.

תניא נמי הכי כיצד מולקין חטאת העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר

עיין ברע"א שהסתפק האם בעינן שאת חיתוך השדרה והמפרקת יעשה כהן ובימין, או שאפשר לעשות את זה אף בזר ובשמאל, ומשום שאינו חלק מהמליקה והוי רק היכי תימצא להגיע לסימנים, מיהו אין זה חלק מהמצות מליקה וממילא לא בעינן בעצמו של כהן.

עד שמגיע לושט או לקנה הגיע לושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו.

א. עיין ברע"א שתמה מאי טעמא בעינן לחתוך את רוב הבשר, והרי נראה ברשב"י לעיל (יט:) שכל מה שצריך לחתוך את רוב בשר כדי שיוכל להגיע לסימנים, ולפי"ז הכא שכבר שחט את הסימנים מאי טעמא ליבעי חיתוך של הבשר, וצע"ג.

ועיין בגר"ח שנקט שהדין לחתוך את רוב הבשר משום שהוי חלק מהמליקה, ועי"ש שכתב שהמקור להא ממש"כ בקרא שצריך לחתוך מול ערפו, משמע שצריך אף חיתוך של הבשר.

ב. ועיין בחזו"א שמספקא ליה האם חיתוך הבשר הוי עבודה לפסול במחשבה, ועי"ש שנטה שהוי חלק מהמליקה ולהכי אם חישב מחשבת פיגול בחיתוך הסימנים ולא חישב בחיתוך הבשר חצי מתיר, ואין מפגלין בחצי מתיר עי"ש.

הגיע לושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו.

עיינן במהרש"א (לעיל כ:): שתמה מאי טעמא בעינן לחתוך את הרוב הבשר, והרי ע"י ששבר בה שדרה ומפרקת וסימן אחד חשיב כמת, ונימא וכי מתה עומד ומולק וכדאקשי הש"ס לעיל בע"ב.

ועיינן באחרונים (עיינן בשיעורי המקדש דוד ובהערות הגרי"ש) שכתבו שכל קושית הש"ס וכי מתה עומד ומולק הינו לענין חיתוך הסימנין שהדין לחתוך את הסימנין הוי משום מצות מליקה, וע"כ אקשי הש"ס שכיון שעיקר מצות המליקה היינו צורה לשחוט את העוף, א"כ לאחר שמת אין בזה שום ענין, מיהו הכא הא דבעינן רוב בשר הוי משום מצות הבדלה ולא משום המליקה, ולהכי ליכא לאקשווי וכי מתה עומד ומולק, דאע"ג שמתה מולק כדי לקיים מצות הבדלה, ופשוט.

ויש לדון אי תליא בספק החזו"א שהובא לעיל האם הרוב בשר הוי חלק מהמליקה, ואפשר לפגל בהא, וכן בספק רע"א שהובא לעיל האם בעינן להא כהן ועצמו של כהן].

עשאה גיסטרא נבלה.

עיינן בהערות הגרי"ש שתמה למ"ד דשמואל היה נזיר היאך שיספ שמואל את אגג, דהיינו שעשאו גיסטרא, והרי לנזיר אסור להטמאות למת.

ועיינן בנו"ב (בדורש לציון דרוש ה) שתירץ שעשה דמחיית עמלק דוחה ל"ת דטומאת נזיר. ולא אמרי' דאפשר לקיים שניהם ע"י אחר, דהא הוא מצווה להורגו. והנה דעת היראים (הובא בהגה"מ אבל פ"ג) דגוי אף שמטמא במגע ומשא, אין כהן ונזיר מזהירים מליטמא לו, יעו"ש, ולשיטתו א"ש בפשיטות.

הותזו ראשיהם אעפ"י שמפרכסין טמאים.

עיינן ברש"י שכתב שאיירי בשמונה שרצים, ופירשו הראשונים שקשיא לרש"י קו' התוס' שהרי אפילו בנשברה מפרקת ורוב בשר עמו חשיב נבלה, ופשיטא שניתזו ראשיהן לא גרע, ולהכי פי' רש"י שאיירי בשמונה שרצים, ואה"נ בשמונה שרצים לא נחשב כמת בנשברה מפרקת ורובו בשר עמו.

מיהו הראשונים לא ניחא ליה לחלק בין שמונה שרצים לשאר בעלי חיים, ומשום הכי חלקו על רש"י.

כא:

אי מה להלן מולק ואינו מבדיל בסימן אחד אף כאן מולק ואינו מבדיל בסימן אחד.

א. עיינן ברש"י שכתב וז"ל ואינו מבדיל בסימן אחד - דכיון דכתיב ולא יבדיל ועוף הכשרו בסימן אחד כל מה דעביד טפי מהכשר הבדלה היא וכל הסימן הוי מצות שחיטה בעוף לכתחילה הלכך במליקה כי מליק לכולו סימן לאו הבדלה היא אבל בסימן ב' אפי' מצוה לכתחילה ליכא, ומבואר ברש"י ב' חידושים חדא שלכתחילה בעינן בעוף את כל הסימן, ורק בדיעבד מהני רוב סימן, ותו שאף לכתחילה לא בעינן בעוף לשחוט ב' סימנין.

ובפשוטו כל דברי רש"י היינו מהתורה, שהרי קיימי' על מש"כ התורה והבדיל, ומשמע שמהתורה לכתחילה בעינן לשחוט בעוף את כל הסימן ולא רק את רובו, ויל"ע בטעמא דמילתא.

ועיינן בתוס' שתמהו שלהדיא מבואר בריש פ"ב שלכתחילה בעינן לשחוט בעוף ב' סימנים, ודלא כמש"כ רש"י, ובפשוטו רש"י ס"ל שהך דינא הוי רק מד"ס, מיהו הכא קיימנין על הדאורייתא, ובדאורייתא יש דין לכתחילה לשחוט את כל הסימן ולא לסמוך על רובו, מיהו אין דין לכתחילה לשחוט ב' סימנים.

ב. ויל"ע במה פליגי תוס', והאס ס"ל שלכתחילה בעינן לשחוט ב' סימנים בעוף מהתורה, או שס"ל לתוס' שאף הדין לשחוט את כל הסימן לכתחילה הוי מד"ס ומשום הכי אקשו מאי שנא כל הסימן הראשון מהסימן השני.

ועיינן בלב אריה שכתב שס"ל לתוס' שלכתחילה בעינן מדאורייתא לשחוט ב' סימנין ורק בדיעבד סגי בסימן אחד, וכ"כ הלח"מ (ריש הלכות שחיטה) בשיטת הר"מ.

ג. ולא מבואר מה שייך בהא לכתחילה ודיעבד ואם חל כבר היתר על הבהמה בשחיטת סימן אחד, מאי טעמא לכתחילה בעינן לשחוט עוד סימן, ועיינן בקובץ הערות (סי' כח אות ה) שתמה כן.

ועיינן בהערות הגרי"ש שאין זה לכתחילה בהיתר אלא הוי לכתחילה במצות "וזבחת", והוא חידוש דלכאורה המצות "וזבחת" שייכת להיתר של הבהמה וכיון שכבר הותרה הבהמה, איזה מעלה איכא לחיתוך נוסף של הסימנים, ועיינן.

גן הדסים

חבורת הלכה
"עטרת שמואל ולאח"
 לע"נ רב שמואל לאה וליינור ז"ל
 ומתנהג עמוסל ליינור ז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"

חבורת מסכתות ש"ס
"תורת מאיר"
 לע"נ הרב ר' מאיר גרונק ז"ל

ברכפלד

חבורת דף היומי
"תורה שלמה"
 לע"נ הרב ר' שלמה ז"ל

חבורת הלכה
"תורת שלמה זלמן"
 לע"נ הרב ר' שלמה זלמן ז"ל

חבורת דף היומי
"חבורת השותפים"
 חבורת דף היומי בהלכה
"חזון יקותיאל"

קרית ספר

חבורת מסכתות הש"ס
"עליית אליהו"
 לע"נ הרב ר' אליהו ז"ל
 ג' תמוז ה'תשנ"ב עמס"פ סליוס

חבורת
ליב חפץ
 כבוד הרב
 קהילת קצות החושן